Ympäristövaliokunta

VNS 8/2025 vp

Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston laatimasta energia- ja ilmastostrategian selonteosta (jäljempänä ”EI-strategia”).

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (strategian luku 2.2)

Strategiaan sisältyvän investointiverohyvityksen arvioidaan vähentävän vuodesta 2028 lähtien 90–230 miljoonalla eurolla vuotuisia yhteisöverotuloja, joista kuntien osuus olisi noin neljännes. Kuntatalous oli vuonna 2025 noin 800 miljoonaa euroa alijäämäinen, minkä lisäksi kuntien valtionrahoitukseen uhataan kohdistaa tulevina vuosina uusia lisäleikkauksia. **Kuntaliitto muistuttaa, että heikkenevien kuntatalousnäkymien takia energia- ja ilmastostrategiaa toteutettaessa ei saa syntyä kuntien tulopohjaa leikkaavia vaikutuksia.**

Uusiutuvan energian edistäminen (strategian luku 2.3)

Energiatukivaltuutuksen kohdistaminen energiatehokkuussopimusjärjestelmään kuuluville hankkeille on kannatettavaa, samoin kohdistaminen biokaasun liikennekäytön edistämiseen. Öljylämmityksestä luopuminen kustannustehokkaasti on kannatettavaa, mutta avustuksen saamiseksi hybridilämmitys pitäisi edelleen jättää mahdolliseksi, jottei luoda energiajärjestelmään turhia sähkönkulutuspiikkejä. Toimitus- ja huoltovarmuusnäkökohdat voivat paikallisten olosuhteiden vuoksi puoltaa öljylämmityksen säilyttämistä joko pääasiallisena lämmitystapana tai varavoimana, joten lämmitysöljyn - fossiilisen tai ei-fossiilisen - käytöstä ei ole kuntien rakennuksissa mahdollista kokonaan luopua. Uusiutuvan energian käyttöä ja osuutta lisättäessä on syytä huolehtia riittävästä säävarman, joustavan ja puhtaan energiantuotantokapasiteetista sekä välttää sellaisia ohjausmalleja, jotka ovat omiaan lisäämään sähkönkulutushuippuja juuri silloin, kun aurinko- ja tuulisähkön tuotanto on pienimmillään.

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Vety ja sähköpolttoaineet (strategian luku 2.4)

Toimiva infrastruktuuri on perusedellytys vetytalouden syntymiseksi. Vedynsiirtoverkon kehittäminen vaikuttaa myös maankäyttöön kuntien alueella. **Kuntaliitto korostaa, että strategiassa mainittu vetytalousinvestointien vauhdittaminen ei saa johtaa maankäyttöä koskevassa päätöksenteossa kuntien itsehallintoa rajoittaviin seurauksiin esimerkiksi kansallisia säädöksiä laadittaessa tai EU-tason velvoitteita toimeenpantaessa.**

Energiatehokkuuden edistäminen (strategian luku 2.5)

Strategialuonnoksen linjaukset ja toimenpiteet ovat kannatettavia. Erityisesti energiatehokkuussopimustoiminnan säilyttäminen keinona edistää energiatehokkuutta vapaaehtoisuuden ja kustannustehokkuuden pohjalta on myös kuntasektorille tärkeää. Riittävien resurssien varmistaminen energiatehokkuussopimuksille, energiakatselmuksille, energianeuvonnalle sekä muulle informaatio-ohjaukselle on tervetullut linjaus. Etenkin Motiva Oy:lle on välttämätöntä varata riittävät resurssit uuden energiatehokkuussopimuskauden ajaksi (2026–2035).

Energiatuki katselmuksille ja energiatehokkuussopimusten puitteissa tehtäville investoinneille tekevät mahdolliseksi energiatehokkuuden edistämisen vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti resursseiltaan ja olosuhteiltaan erilaisissa kunnissa. Kustannustehokkuus on erityisen tärkeä periaate rakennusten energiatehokkuuden parantamisessa, koska rakennusten sijainti ja käyttötarve vaikuttavat suunnitelmalliseen rakennuskannan kehittämiseen merkittävästi.

Vuoden 2023 jälkeen energiatukea ei kuitenkaan ole voinut saada rakennuksiin sekä niiden tavanomaiseen talotekniikkaan liittyviin energiatehokkuushankkeisiin. **Kuntaliitto suosittelee, että energiatukea myönnettäisiin uudella energiatehokkuussopimuskaudella (2026–2035) myös rakennusten energiatehokkuustoimiin, jos hakija on liittynyt energiatehokkuussopimukseen.** Tällainen kannustin lisäisi myös energiatehokkuussopimusten houkuttelevuutta ja vaikuttavuutta.

Energiaturvallisuus (strategian luku 2.6)

Energian toimitus- ja huoltovarmuuden merkitys on korostunut kestävyys- ja kustannusnäkökulmien ohella Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. Suomen ilmasto-oloissa sähkön, lämmityksen ja jäähdytyksen riittävä ja häiriötön saanti on välttämätöntä myös kuntasektorilla, jossa on runsaasti sairaalojen ja hoivakotien tapaisia energian käyttäjiä.

Strategialuonnoksessa tuodaan hyvin esiin tarvittavia toimenpiteitä. Lämpöhuollossa kotimaisten polttoaineiden saatavuuden varmistaminen on

välttämätöntä. Polttamalla tuotettu energia on vielä 2030-luvun alkupuoliskolla merkittävässä asemassa, etenkin lämpöhuollossa. Energiaturpeen varmuusvarastointia hallitusti kehitettäessä on huolehdittava riittävän pitkästä aikaperspektiivistä, jotta turpeentuotannon jatkaminen on mielekästä myös yrittäjälle. Turpeen ja kivihiilen käytön väheneminen 2020-luvulla on samalla siirtänyt painopistettä huoltovarmuudesta kohti toimitusvarmuutta. Toimitus- ja huoltovarmuusmielessä muutos on ollut niin nopea, että tilalle ei ole saatu riittävästi säävarmaa, joustavaa ja puhdasta energiantuotantoa.

Ydinenergian käyttö (strategian luku 2.7)

Ydinenergian käyttöä koskevat linjaukset ovat kannatettavia. Kuntasektorin näkökulmasta pienten ja modulaaristen reaktoreiden (SMR) kehittämistä kannattaa vauhdittaa, sillä niiden kaupallistuminen voi tuoda käyttökelpoisen ratkaisun korvaamaan polttamalla tuotettua energiaa etenkin keskisuurissa ja suurissa kunnissa, joskin SMR:n kaupallistuminen ajoittuu näillä näkymin vasta 2030-luvun puolivälin tienoille. Säävarmaa, joustavaa ja puhdasta energiantuotantoa tarvittaisiin lisää jo sitä ennen, mutta lähivuosina siihen ei ole näkyvissä muuta ratkaisua kuin energiankäytön hallinta eri keinoin. Ydinenergian lisärakentaminen on sijaintikunnassa aina laajalti vaikuttava hanke. **Kuntaliitto muistuttaa, että ydinenergiahankkeen luvituksen sujuvoittaminen ei saa johtaa puutteelliseen valmisteluun ja kunnan vaikutusmahdollisuuksien tosiasialliseen heikentämiseen.**

Energiamarkkinoiden kehittäminen (strategian luku 2.8)

Sähkön toimitus- ja huoltovarmuus ovat myös kuntasektorille kriittisiä asioita elinvoiman, varautumisen ja kuntakonsernin talouden näkökulmasta. Suurin osa nykyisistä verkonhaltijoista on kuntaomisteisia, ja niiden taloudellisiin toimintaedellytyksiin vaikuttaa suuresti sallitun tuoton määrittävä valvontamalli. Nykyinen valvontamalli tehtiin eduskuntavaalien jälkeen tietyiltä osin kiireellisellä aikataululla, minkä vuoksi vaikutusarviot jäivät ainakin kuntatalouden osalta puutteellisiksi. Tytäryhtiön tuoton pienentyminen heijastuu myös kunnan talouteen, jos investointivelvoitteista huolehdittaessa tytäryhtiö velkaantuu ja/tai osingonmaksukyky heikentyy. Verkkoinvestointien supistaminen velkaantumisen hallitsemiseksi voi puolestaan pitkällä aikavälillä heikentää sähkön toimitusvarmuutta.

Kuntaliitto muistuttaa, että lähivuosien heikkenevien kuntatalousnäkymien takia energiamarkkinoita kehitettäessä ei saa aiheuttaa kuntien taloudellista asemaa heikentäviä vaikutuksia. **Kuntaliitto suosittelee, että meneillään olevan valvontajakson puolivälissä arvioidaan nykyisen valvontamallin toimivuutta ja vaikutuksia julkiseen talouteen.**

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (strategian luku 2.9)

Teknologianeutraaliuden kirjaaminen puhtaan teknologian määrärahojen kohdentamistavoitteisiin on tärkeä asia, sillä poliittisesti tehdyt teknologialinjaukset johtavat helposti innovaatiolukkoihin ja käyttökelpoisten teknologioiden näivettämiseen.

Verotus (strategian luku 2.10)

Ei lausuttavaa (investointiverohyvitys, ks. luvun 2.2 kommentit)

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistaminen (strategian luku 2.11)

Kuntaliitto pitää yleisesti ottaen tärkeänä EI-luonnoksessa esitettyjä toimenpiteitä ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistamiseksi ja huomioiden kytkökset lukuun 2.6. energiaturvallisuudesta.

EU-vaikuttaminen (strategian luku 2.12)

Suomen äänen kuuluminen EU-päätöksenteossa on kuntasektorille entistä tärkeämpää 55-valmiuspakettiin sisältyvien huomattavien tiukennusten takia. Strategialuonnoksessa on hyvin tuotu esiin sekä aktiivisen edunvalvonnan että 55-valmiuspaketin toimeenpanon riittävä resurssointitarve. Tulevina vuosina energiasäädösten EU-edunvalvonnassa on ylisääntelyn poistamiseksi tavoiteltava kokonaisuutta, jossa EU-tasolla asetetaan päästöjenvähennystavoitteet, luodaan kannustimet ja seurataan toteutumista, mutta keinojen valinta on oltava kunkin jäsenmaan päätettävissä. Energiantuotannon puhdistuessa jatkuvasti on myös syytä EU-tasolla miettiä jäsenmaiden energiatehokkuusvelvoitteiden ja uusiutuvan energian edistämisvelvoitteiden suhdetta kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi kustannustehokkaimmin.

Vuoden 2040 päästötavoitteiden saavuttamiseksi energiatehokkuusdirektiivin (EED), rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (EPBD) ja uusiutuvan energian direktiivin päivitys on alkamassa vuoden 2026 aikana. EED:n päivityksessä on syytä aktiivisella kansallisella ennakko- ja muulla vaikuttamisella huolehtia EU-säädöksistä tulevien velvoitteiden teknisestä, taloudellisesta ja toiminnallisesta toteutuskelpoisuudesta. Esimerkiksi julkisen sektorin erillinen 1,9 %:n vuotuinen energiansäästövelvoite (artikla 5) on poistettava nykymuodossaan. Säästövelvoitteen laskennan pohjalukuna on edellisen vuoden energiankäytön sijasta vuoden 2021 energianloppukäyttö, mikä johtaa kohtuuttomuuksiin viimeistään 2030-luvun alkaessa.

Jos kunnille asetetaan uusia kansallisia tai EU-tason energiatehokkuusvelvoitteita, on varmistettava rahoitusperiaatteen toteutuminen.

Muuta kommentoitavaa energia- ja ilmastostrategiaan liittyen

Kuntaliitto korostaa, että Suomen tavoite on lain mukaan olla hiilineutraali viimeistään vuonna 2035. Tavoitteesta on tärkeää pitää kiinni ja näin luoda ennustettava toimintaympäristö kuntien ja yritysten kestävyysinvestoinneille.

Kuntaliitto pitää hyvänä, että strategia tunnistaa puhtaiden investointien yhteydet hyvinvointiyhteiskuntaan sekä mahdollisuudet suomalaisille yrityksille. Energia- ja ilmastostrategiassa esitettyjen tavoitteiden ja toimien tulee olla linjassa esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen liittyvien tavoitteidenasetannan kanssa.

Annettaessa etusijaa Suomen hiilikädenjälkeä kasvattaville ratkaisuille tulee varmistaa, että lupaviranomaiset tai paikallisen tason toimijat - kunnat - eivät joudu tekemään esimerkiksi maankäyttöään koskevia päätöksiä liian kireällä aikataululla. Kunnilla tulee olla riittävät lähtötiedot ja harkinta-aika sijoittumis- ja lupapäätösten tekemiseen. Lupaprosessien nopeuttamisen ei tule olla itsetarkoitus, vaan nopeuttamisen tulee perustua etukäteen selvitettyihin pullonkauloihin, jos sellaisia on, sekä niiden poistamisen vaikutusarviointeihin.

Sähkönkulutuksen ja muuhun luonnonvarojen käytön kasvuun varautumisen ohella on perusteltua panostaa resurssitehokkuuteen ja kohtuulliseen kulutukseen tähtääviin toimintamalleihin ja niiden edistämiseen. Tässä työssä julkisella sektorilla on merkittävä rooli.

Hallitusohjelman energia- ja ilmastotavoitteissa nostetaan esiin, että politiikkatoimilla ei lisätä kansalaisten arjen kustannuksia. Isossa murroksessa oleva energiasektorin vaikutuksiin voi kuitenkin liittyä lisääntyvä energiaköyhyys, mistä ei luonnoksessa ole mainintaa lainkaan. Vaikka EU:n sosiaalisella ilmastorahastolla pyritään tukemaan haavoittuvassa asemassa olevia EU-kansalaisia ja yrityksiä laajenevan päästökaupan osalta, Kuntaliitto pitää tärkeänä, että sekä energia- että liikenneköyhyyttä seurataan ilmiönä ja siihen tarvittaessa tartutaan erilaisin toimenpitein.

EU:n vuodesta 2028 laajeneva päästökauppa tuo Suomelle vuosittain satoja miljoonia euroja huutokauppatuloja. EU:n mukaan nämä tulot tulee ohjata ilmastotavoitteiden saavuttamiseen ja vihreän siirtymän vauhdittamiseen. Erityisesti liikenteen osalta huutokauppatulot tulee kohdentaa konkreettisesti liikenteen käyttövoimamurroksen vauhdittamiseen ja kestävään liikkumiseen koko maassa. Päätöksentekoa tulisi valmistella avoimesti ja vuorovaikutteisesti. Päästökaupan arvioidaan nostavan merkittävästi polttoaineiden hintoja. Sen tuloja ei tulisi sulauttaa osaksi valtion yleistä budjettia.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Suomen ilmastopolitiikkaa tehdään varsin monella eri strategialla, ohjelmalla ja suunnitelmalla. Vaikka niiden eri tulokulmia pyritään selvittämään ja osittain eri instrumenteilla on selkeä oma roolinsa, jäävät jotkut ratkaisut edelleen epäselviksi ja päällekkäisiksi. EI-strategia sisältää esimerkiksi hallitusohjelman mukaisen päästövähennysohjelman ilmastolain edellyttämistä lisätoimista, mutta listatut toimet pitävät sisällään EU:n ilmastopolitiikan kansallista toimeenpanoa, jota tehtäisiin joka tapauksessa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Vesa Peltola
erityisasiantuntija

Jakelu Ympäristövaliokunta

Tiedoksi Kuntaliiton kirjaamo